

УДК 378.091.3:004:[373.2.011.3-051+376.011.3-051]
DOI <https://doi.org/10.32782/2412-9208-2026-2-100-111>

**FOSTERING COGNITIVE MOTIVATION AS A FACTOR
IN THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' RESEARCH CULTURE
IN A DIGITAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT**

**СТВОРЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ
ЯК ЧИННИКА РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ
ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ЦИФРОВОМУ
ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

Tetiana TSEHELNYK,
Doctor of Philosophy, Associate
Professor, Associate Professor
at the Department of Special
and Inclusive Education,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk
National Pedagogical University
2, M. Kryvonosa Str., Ternopil,
46002, Ukraine

sveettana@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0001-7643-0208>

Nataliia HONCHAR,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Associate
Professor at the Department
of Pre-school and Special Education,
Psychology and Professional
Methods,
Khmelnyskyi Humanitarian
and Pedagogical Academy
139, Proskurivskoho Pidpillia Str.,
Khmelnyskyi, 29013, Ukraine

nataly_gonchar@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0003-1367-0022>

Тетяна ЦЕГЕЛЬНИК,
доктор філософії, доцент, доцент
кафедри спеціальної
та інклюзивної освіти
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль,
46002, Україна

Наталія ГОНЧАР,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та
спеціальної освіти, психології і
фахових методик,
Хмельницька гуманітарно-
педагогічна академія
вул. Проскурівського Підпілля, 139,
м. Хмельницький, 29013, Україна

Ольга HUMENIUK,

Assistant at the Department
of Special and Inclusive Education,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk
National Pedagogical University
2, M. Kryvonosa Str., Ternopil,
46002, Ukraine

Ольга ГУМЕНЮК,

асистент кафедри спеціальної
та інклюзивної освіти,
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль,
46002, Україна

olhasokoluk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0402-2816>

ABSTRACT

The article provides a theoretical substantiation of fostering cognitive motivation as one of the key factors in the development of students' research culture within a digital educational environment. It is demonstrated that, within this framework, cognitive motivation functions as an internal driving force of educational and research activity, ensuring the future teacher's readiness to search for, analyse, critically reinterpret, interpret, and apply information in professional situations. The content of the concepts of "students' research culture" and "cognitive motivation" is specified in the context of the professional training of future specialists in special and preschool education. The analysis has shown that the effective fostering of cognitive motivation in a digital educational environment requires purposeful pedagogical organisation based on four interrelated pedagogical conditions: professionally relevant problem-based content of learning; phased involvement of students in educational, research, and project-based activities with a gradual increase in the level of independence; purposeful use of the potential of the digital educational environment as a space for information search, interaction, and presentation of results; and individualised reflective support of educational and research activity. It is proved that these pedagogical conditions have a common foundation for the training of future specialists in preschool and special education, yet differ in the professional content of their implementation. This makes it possible to argue that the development of research culture in a digital educational environment should be built on a common motivational and pedagogical basis, while necessarily taking into account the specific subject content of professional training. The scientific novelty of the study lies in substantiating the pedagogical conditions for fostering cognitive motivation as a factor in the development of students' research culture and in revealing the specific features of their implementation in the professional training of future specialists in preschool and special education. A promising avenue for further research is the empirical verification of the effectiveness of the proposed pedagogical conditions in the training of future specialists in preschool and special education.

Key words: professional training of a specialist, training of specialists in special education, training of specialists in preschool education, research culture, cognitive activity, motivation, digital educational environment.

Вступ. В умовах цифровізації освіти професійна підготовка майбутніх педагогів потребує посилення інформаційно-технологічного компонента, а також й внутрішніх чинників пізнавальної активності здобувачів. Одним із таких чинників є пізнавальна мотивація, від рівня сформованості якої значною мірою залежить розвиток дослідницької культури

(а згодом – формування дослідницької компетентності), здатності аналізувати інформацію, працювати з цифровими ресурсами, ставити професійно значущі запитання та обґрунтовувати власні висновки. Особливої уваги ця проблема набуває у професійній підготовці майбутніх фахівців спеціальної й дошкільної освіти, для яких дослідницька культура є важливою основою педагогічного аналізу, професійного пошуку й осмисленого використання цифрових можливостей у майбутній діяльності.

Аналіз джерел та публікацій засвідчує наявність кількох взаємопов'язаних напрямів наукового дискурсу. Так, перший пов'язаний із розкриттям сутності дослідницької компетентності та підходів до її формування у професійній підготовці педагога. У працях Г.Сердюк (2023) [12, с. 214], Д.Іванової (2025) [5], О.Біди (2017) [2], С.Сисоевої та Л.Козак (2016) [13], В.Арлачова (2025) [1], М.Гагаріна та А.Кошлаби (2023) [4], І.Ковтанюк (2025) [7] дослідницька компетентність розглядається як інтегративна професійно значуща якість, що охоплює мотивацію до наукового пошуку, володіння методологією дослідження, критичне мислення, практичну готовність до аналізу й розв'язання професійних завдань.

Другий напрям становлять праці, присвячені мотивації та пізнавальній мотивації. Так, А.Калініченко (2013) визначає мотивацію як сукупність рушійних сил діяльності [6]. Л.Бондар (2017) підкреслює ієрархію взаємодію зовнішніх і внутрішніх стимулів [3]. Л.Маляра і З.Ваколя (2021) акцентують на пізнавальних мотивах і мотивах самоосвіти [9]. Натомість С.Максименко (2014) – з досвідом успіху та відчуттям власної ефективності [8]. Окремо Т.Небикова та ін. (2025) узагальнюють педагогічні умови формування внутрішньої мотивації [11], а Н.Смолянюк (2024) [14] показують потенціал цифрових засобів і гейміфікації для розвитку пізнавальної мотивації.

Третій напрям пов'язаний із висвітленням можливостей цифрового освітнього середовища у професійній підготовці майбутнього педагога. У працях Ю.Силенко (2024) [16], Т.Цегельник, Г.Захарової (2024) [15], В.Мізюк, Ж.Кожухар (2026) [10] та ін. обґрунтовано потенціал цифрових технологій, інтерактивних платформ, індивідуалізації навчання, мобільних та адаптивних засобів у розвитку професійної активності здобувачів освіти.

Водночас аналіз джерел показує, що проблема педагогічних умов створення пізнавальної мотивації як чинника розвитку дослідницької культури майбутніх фахівців спеціальної й дошкільної освіти у цифровому освітньому середовищі ще не дістала цілісного теоретичного обґрунтування.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати педагогічні умови створення пізнавальної мотивації як чинника розвитку дослідницької культури здобувачів освіти у цифровому освітньому середовищі та

окреслити способи реалізації цього процесу у професійній підготовці майбутніх фахівців спеціальної й дошкільної освіти (на прикладі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії).

Методи та методики дослідження. *Методологічними основами дослідження* визначаються такі підходи: *системний*, що дає змогу розглянути створення пізнавальної мотивації в єдності мети, змісту, педагогічних умов, цифрових інструментів, видів діяльності та очікуваного результату у вигляді розвитку дослідницької культури; *компетентнісний*, що зумовлює окреслення дослідницької культури з позиції здатності аналізувати інформацію, ставити запитання, працювати з цифровими ресурсами, обґрунтовувати висновки та застосовувати їх у професійних ситуаціях; *діяльнісний*, що дає підстави показати формування пізнавальної мотивації через включення здобувачів у проблемно-пошукову, проектну, дослідницьку, аналітичну та рефлексивну діяльність у цифровому середовищі. **Методи дослідження:** *аналіз, синтез, узагальнення та систематизацію наукових джерел* – для з'ясування сутності ключових дефініцій дослідження; *порівняльно-логічний аналіз* для зіставлення особливостей реалізації педагогічних умов у змісті професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальної та дошкільної освіти.

Результати та дискусії. У межах цього дослідження вихідним є поняття «дослідницька культура здобувачів освіти», яке розглядаємо як інтегративну характеристику майбутнього педагога, що виявляється у ціннісному ставленні до пізнання, готовності до пошуково-аналітичної діяльності, здатності працювати з інформацією, осмислювати результати й застосовувати їх у професійній практиці. Для конкретизації діяльнісного й операційного вимірів цього феномену доцільно звернутися до поняття «дослідницька компетентність», яке в сучасних наукових працях розкрито значно повніше.

У сучасних наукових підходах дослідницька компетентність трактується як інтегративна професійно значуща якість. Так, Д.Іванова підкреслює, що в сучасному освітньому й науковому просторі дослідницька компетентність є одним із базових показників готовності здобувача вищої освіти до успішної професійної діяльності та самореалізації [5, с. 127]. Авторка наголошує, що поняття охоплює уміння формулювати проблеми, аналізувати та критично оцінювати інформацію, інтерпретувати результати дослідження і застосовувати здобуті знання для розв'язання практичних завдань [5, с. 129].

Близьку позицію подає О.Біда, яка розглядає дослідницьку компетентність як інтегративну рису особистості, що охоплює володіння методологічними знаннями і технологіями дослідницької діяльності, усвідомлення їх значущості та готовність застосовувати їх у професій-

ній діяльності [2, с. 3-6]. Водночас С.Сисоева та Л.Козак визначають її як комплексну особистісно-професійну якість, що включає мотивацію до наукового пошуку, володіння методологією педагогічного дослідження, інноваційне мислення, творчу ініціативність і здатність до впровадження нових ідей у професійну практику [13, с. 39-43]. Показово, що автори пов'язують цю компетентність із формуванням інноваційної культури педагога, що дає підстави розглядати її як важливий компонент ширшої дослідницької культури майбутнього фахівця [13, с. 39-43].

Поняття мотивації у науковому дискурсі трактується теж як багатовимірне. А.Калініченко визначає мотивацію як сукупність рушійних сил, що спонукають людину до діяльності, орієнтованої на досягнення цілей, і формують її поведінку в конкретній ситуації [6, с. 417-420]. Л.Бондар розглядає мотивацію освітньої діяльності як багаторівневу структуру зовнішніх і внутрішніх стимулів, серед яких найстійкішими є пізнавальні мотиви, пов'язані з інтересом до знань, самовдосконаленням і прагненням до особистісного й професійного розвитку [3, с. 23-27]. У праці Т.Небикової та ін. мотивацію подано як сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, що спонукають до усвідомленого засвоєння знань. Серед її ключових компонентів виокремлено пізнавальний інтерес, потребу в саморозвитку, досвід успіху й самооцінку [11].

У цьому контексті пізнавальна мотивація постає як внутрішній механізм навчально-пізнавальної активності. Л.Маляр і З.Ваколя пов'язують її з домінуванням пізнавальних мотивів, спрямованих на оволодіння новими знаннями, засвоєння способів самостійного здобуття інформації та самоосвіту [9, с. 102-107]. С.Максименко пов'язує мотиваційну стійкість із позитивною самооцінкою, усвідомленням власних можливостей і переживанням ситуації успіху [8, с. 8-16].

Отже, у межах нашого дослідження *дослідницьку культуру здобувачів освіти* ми розуміємо, як інтегрований результат професійної підготовки, що проявляється у готовності майбутнього педагога здійснювати пошук, аналіз, критичне переосмислення, інтерпретацію та застосування інформації для розв'язання професійних завдань. Відповідно пізнавальну мотивацію трактуємо як внутрішню спонукальну основу освітньо-дослідницької активності, яка виявляється в інтересі до пізнання, прагненні до самостійного пошуку, готовності ставити питання, аналізувати проблеми та досягати нове знання.

Створення пізнавальної мотивації як чинника розвитку дослідницької культури здобувачів освіти у цифровому освітньому середовищі потребує цілеспрямованої педагогічної організації. Така організація, на наш погляд, має спиратися на діалогічну взаємодію, особистісну значущість змісту, проблемність, рефлексію, індивідуалізацію та використання цифрових інструментів у навчально-дослідницькій діяльності. Водночас

у професійній підготовці майбутніх фахівців спеціальної й дошкільної освіти ці умови мають спільну логіку, але різну змістову реалізацію.

Розглянемо детальніше педагогічні умови на прикладі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Першою педагогічною умовою є *професійно значуще проблемне наповнення змісту навчання*. Саме проблемність й особистісна значущість змісту посилюють внутрішню мотивацію до пізнання, стимулюють постановку запитань, аналітичний пошук і прагнення до самостійного розв'язання навчально-дослідницьких завдань.

У підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти ця умова реалізується через дисципліни «Дошкільна педагогіка», «Технології реалізації Державного стандарту дошкільної освіти», «Організація досліджень у галузі дошкільної освіти» шляхом аналізу педагогічних ситуацій розвитку дитини, осмислення сучасних вимог до дошкільної освіти, виявлення проблем організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, формулювання дослідницьких запитань щодо педагогічних умов, методів і технологій роботи з дітьми.

У підготовці майбутніх фахівців спеціальної освіти ця сама умова набуває іншого змістового наповнення. Вона реалізується через дисципліни «Педагогіка загальна та спеціальна», «Основи наукових досліджень», «Методологія наукових досліджень у галузі спеціальної освіти», «Інклюзивна та спеціальна освіта в Україні та за кордоном» через аналіз складних педагогічних випадків, осмислення особливих освітніх потреб, порівняння підходів до інклюзивної та спеціальної освіти, виявлення суперечностей між теорією і практикою підтримки дітей з ООП.

Якщо для дошкільної освіти центр проблемності пов'язаний передусім із розвитком, вихованням і організацією середовища дитини, то для спеціальної освіти – з діагностико-аналітичним, корекційно-педагогічним та інклюзивним вимірами професійної діяльності.

Другою педагогічною умовою є *поетапне залучення здобувачів освіти до навчально-дослідницької та проєктної діяльності зі зростанням рівня самостійності*.

У підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти така умова реалізується через послідовний перехід від аналізу базових педагогічних понять і явищ у курсі «Дошкільна педагогіка» до виконання міні-досліджень, аналізу освітніх ситуацій, добору методів збору матеріалу й подальшого розгортання дослідницької діяльності в межах дисциплін магістерського рівня – «Організація досліджень у галузі дошкільної освіти» та «Технології реалізації Державного стандарту дошкільної освіти». Логічним продовженням цієї траєкторії виступають курсова і магістерська робота як форми самостійного дослідницького пошуку.

У підготовці фахівців спеціальної освіти поетапність також є принципово важливою, але має іншу професійну оптику: від засвоєння основ наукового дослідження на бакалаврському рівні до оволодіння спеціалізованою методологією досліджень у галузі спеціальної освіти на магістерському рівні. Тут особливе значення мають аналіз індивідуальних випадків, обґрунтування методів педагогічного вивчення, порівняння національних і зарубіжних моделей інклюзивної та спеціальної освіти, а також дослідницьке осмислення практик підтримки різних категорій дітей.

Отже, у дошкільній освіті дослідницька траєкторія зумовлена на вивчення закономірностей розвитку і педагогічної організації середовища, а в спеціальній – до методологічної точності, варіативності освітніх потреб і практики корекційно-педагогічного супроводу.

Третьою педагогічною умовою є *цілеспрямоване використання можливостей цифрового освітнього середовища як простору пошуку, взаємодії, представлення результатів і підтримки пізнавальної активності*.

У підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти цифрове освітнє середовище доцільно використовувати для візуалізації освітнього матеріалу, організації колективного обговорення педагогічних ситуацій, створення карт понять, електронних добірок джерел, спільного проектування освітніх рішень і представлення результатів міні-досліджень. Найбільш органічно це поєднується з дисциплінами, орієнтованими на сучасні освітні технології та дослідницьку діяльність у галузі дошкільної освіти.

У підготовці майбутніх фахівців спеціальної освіти можливості цифрового середовища пов'язані насамперед із роботою з науковими джерелами, аналізом кейсів, порівняльними таблицями, онлайн-консультаціями, представленням результатів дослідження, а також зі спільним обговоренням інклюзивних і спеціальних практик.

Якщо для дошкільної освіти цифрові інструменти більше підсилюють наочність, варіативність і педагогічне проектування, то для спеціальної освіти вони особливо важливі як засіб аналітичної роботи, систематизації даних і професійної комунікації.

Четвертою педагогічною умовою є *індивідуалізований рефлексивний супровід освітньо-дослідницької діяльності*. Така умова є особливо важливою, на наш погляд, оскільки пізнавальна мотивація посилюється тоді, коли здобувач бачить особистісний смисл дослідження, отримує підтримку в подоланні труднощів і має можливість оцінити власний результат.

У системі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти індивідуалізація може виявлятися через добір тем курсових і кваліфікаційних робіт відповідно до професійного інтересу здобувача, через поетапні консультації, рефлексивні обговорення результатів і корекцію дослідницьких завдань у межах дисциплін магістерського рівня. Тут мотива-

ційно значущим є зв'язок теми дослідження з реальними проблемами розвитку, виховання і навчання дитини дошкільного віку.

У системі підготовки фахівців з спеціальної освіти індивідуалізований супровід має поєднувати науково-методичну точність із професійною чутливістю до різних категорій здобувачів освіти, типів порушень розвитку, моделей інклюзивної взаємодії та етичних аспектів педагогічного дослідження. У цьому разі рефлексія охоплює не лише логіку дослідження, а й професійну відповідальність за коректність висновків і практичну доцільність запропонованих рішень.

Отже, у межах кореляції змістів професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної та спеціальної освіти педагогічні умови створення пізнавальної мотивації мають спільне підґрунтя – проблемність, дослідницьку активність, цифрову підтримку та індивідуалізований супровід, але різняться за професійним змістом їх реалізації. У підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти ці умови більше орієнтовані на розвиток педагогічного бачення дитини, осмислення освітнього середовища і технологій дошкільної освіти. Тоді як у підготовці майбутніх фахівців спеціальної освіти – на аналітику особливих освітніх потреб, методологічну точність, порівняння моделей підтримки та професійне осмислення інклюзивної практики.

Висновки. У статті теоретично обґрунтовано, що створення пізнавальної мотивації є важливим чинником розвитку дослідницької культури здобувачів освіти в цифровому освітньому середовищі. Уточнено сутність дослідницької культури та пізнавальної мотивації у контексті професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної і спеціальної освіти. Визначено, що ефективність цього процесу забезпечується через професійно значуще проблемне наповнення змісту навчання, поетапне залучення до дослідницької діяльності, використання можливостей цифрового освітнього середовища та індивідуалізований рефлексивний супровід. Доведено, що ці умови мають спільну педагогічну основу, але різняться за змістом реалізації відповідно до специфіки дошкільної та спеціальної освіти. **Наукова новизна статті** полягає у теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов створення пізнавальної мотивації як чинника розвитку дослідницької культури здобувачів освіти у цифровому освітньому середовищі та в розкритті особливостей їх реалізації у професійній підготовці майбутніх фахівців дошкільної і спеціальної освіти. **Перспективним** є емпірична перевірка ефективності запропонованих педагогічних умов у підготовці майбутніх фахівців дошкільної та спеціальної освіти.

Література

1. Арлачов В.В. Формування дослідницької компетентності у майбутніх педагогів професійного навчання під час практичної підготовки. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. Вип. 18. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16691805>
2. Біда О.А. Зміст поняття «дослідницька компетентність» у вітчизняній та зарубіжній літературі. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*. 2017. С. 3–6. URL: <https://pedejournal.cdu.edu.ua/article/view/1915> (дата звернення: 16.04.2026).
3. Бондар Л.В. Особливості мотивації навчальної діяльності студентів – майбутніх практичних психологів. *Вісник Національного авіаційного університету. Педагогіка. Психологія*. 2017. Вип. 10. С. 23–27. URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/view/12459> (дата звернення: 16.04.2026).
4. Гагарін М.І., Кошляба А.П. Особливості формування дослідницької компетентності студентської молоді у педагогічних закладах вищої освіти. *Перспективи та інновації науки*. 2023. Вип. 12(30). С. 159–167. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12\(30\)-159-167](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12(30)-159-167)
5. Іванова Д. Розвиток дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти в умовах глобалізації освітнього простору. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. Вип. 10(18). DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-10\(18\)-124-136](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-10(18)-124-136)
6. Калініченко А.В. Мотивація та мотиваційний процес: сутність та поняття. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. Вип. 42. С. 417–420. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2013_42_72 (дата звернення: 16.04.2026).
7. Ковтанюк І. Модель формування дослідницької компетентності майбутніх учителів інформатики. *Молодь і ринок*. 2025. Вип. 2(234). С. 176–181. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.321799>
8. Максименко С.Д. Генетико-моделюючий метод дослідження особистості. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Психологічні науки*. 2014. Вип. 2.13. С. 8–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdups_2014_2 (дата звернення: 16.04.2026).
9. Мальяр Л.В., Ваколя З.М. Особливості мотивації учнів до навчальної діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 82. С. 102–107. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.82.22>
10. Мізюк В., Кожухар Ж., Силенко Ю. Розвиток критичного мислення щодо ШІ у студентів ЗВО як компонент цифрової грамотності та академічної доброчесності. *Молодь і ринок*. 2026. Вип. 3/247. С. 79–87. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2026.351779>
11. Небикова Т.А., Люленко С.О., Омельченко В.С., Скакун В.О., Будченко І.Є. Теоретичні основи формування мотивації пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання біології і екології. *Академічні візії*. 2025. Вип. 43. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15683749>
12. Сердюк Г.А. Розвиток дослідницької компетентності вчителів української мови та літератури в умовах воєнного часу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Вип. 91. 2023. С. 201–216. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.91.44>
13. Сисоева С., Козак Л. Дослідницька компетентність викладача вищої школи: програма розвитку. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2016. Вип. 1-2. С. 39–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2016_1-2_9 (дата звернення: 16.04.2026).

14. Смоляннюк Н., Домилівська Ю. Формування та розвиток пізнавальної мотивації молодших школярів засобами цифрових технологій та штучного інтелекту. *Молодь і ринок*. 2024. Вип. 2 (222). С. 108–112. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.297774>

15. Цегельник Т., Захарова Г., Силенко Ю. Потенціал застосування цифрових технологій в освітньому середовищі ЗВО при підготовці майбутнього педагога. *Молодь і ринок*. Вип. 5 (225). 2024. С. 30–34. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.304926>

16. Sylenko Y. Individualization of independent work in the professional training of future teachers: An experimental study. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 10(1), 2024. Pp. 68–76. DOI: <https://doi.org/10.52534/msu-pp1.2024.68>

References

17. Arlachov, V.V. (2025). Formuvannya doslidnytskoi kompetentnosti u maibutnikh pedahohiv profesiinoho navchannia pid chas praktychnoi pidhotovky [Formation of Research Competence in Future Teachers of Vocational Education during Practical Training]. *Pedahohichna Akademiia: naukovi zapysky – Pedagogical Academy: Scientific Notes*, 18. <https://doi.org/10.5281/zenodo.16691805> [in Ukrainian].

18. Bida, O.A. (2017). Zmist poniattia «doslidnytska kompetentnist» u vitchyznianiі ta zarubizhnii literaturi [The Content of the Concept of "Research Competence" in Domestic and Foreign Literature]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Seriia: Pedahohichni nauky – Bulletin of Bohdan Khmelnytsky Cherkasy National University. Series: Pedagogical Sciences*, 3–6. Retrieved from: <https://pedejournal.cdu.edu.ua/article/view/1915> [in Ukrainian].

19. Bondar, L.V. (2017). Osoblyvosti motyvatsii navchalnoi diialnosti studentiv – maibutnikh praktychnykh psykholohiv [Peculiarities of Motivation for Learning Activity of Students – Future Practical Psychologists]. *Visnyk Natsionalnoho aviatytsiynoho universytetu. Pedahohika. Psykholohiia – Bulletin of the National Aviation University. Pedagogy. Psychology*, 10, 23–27. Retrieved from: <https://jml.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/view/12459> [in Ukrainian].

20. Haharin, M.I., & Koshlaba, A.P. (2023). Osoblyvosti formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti studentskoi molodi u pedahohichnykh zakladakh vyshchoi osvity [Peculiarities of Forming Research Competence of Student Youth in Pedagogical Higher Education Institutions]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky – Prospects and Innovations of Science*, 12(30), 159–167. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12\(30\)-159-167](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12(30)-159-167) [in Ukrainian].

21. Ivanova, D. (2025). Rozvytok doslidnytskoi kompetentnosti zdobuvachiv vyshchoi osvity v umovakh hlobalizatsii osvithnoho prostoru [Development of Research Competence of Higher Education Students in the Conditions of Globalization of the Educational Space]. *Suspilstvo ta natsionalni interesy – Society and National Interests*, 10(18). [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-10\(18\)-124-136](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-10(18)-124-136) [in Ukrainian].

22. Kalinichenko, A.V. (2013). Motyvatsiia ta motyvatsiinyi protses: sutnist ta poniattia [Motivation and the Motivational Process: Essence and Concepts]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti – Bulletin of Transport Economics and Industry*, 42, 417–420. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2013_42_72 [in Ukrainian].

23. Kovtaniuk, I. (2025). Model formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv informatyky [A Model for the Formation of Research Competence of Future Computer Science Teachers]. *Molod i rynek – Youth and Market*, 2(234), 176–181. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.321799> [in Ukrainian].

24. Maksymenko, S.D. (2014). Henetyko-modeliuuchyi metod doslidzhennia osobystosti [The Genetic-Modelling Method of Personality Research]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Seria: Psykholohichni nauky – Scientific Bulletin of V.O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University. Series: Psychological Sciences*, 2.13, 8–16. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdups_2014_2 [in Ukrainian].

25. Maliar, L.V., & Vakolia, Z.M. (2021). Osoblyvosti motyvatsii uchniv do navchalnoi diialnosti [Peculiarities of Students' Motivation for Learning Activity]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Seria 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy – Scientific Journal of M.P. Drahomanov National Pedagogical University. Series 5. Pedagogical Sciences: Realities and Prospects*, 82, 102–107. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.82.22> [in Ukrainian].

26. Miziuk, V., Kozhukhar, Zh., & Sylenko, Yu. (2026). Rozvytok krytychnoho myslennia shchodo ShI u studentiv ZVO yak komponent tsyfrovoyi hramotnosti ta akademichnoi dobrochesnosti [Development of Critical Thinking about AI among Higher Education Students as a Component of Digital Literacy and Academic Integrity]. *Molod i rynek – Youth and Market*, 3/247, 79–87. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2026.351779> [in Ukrainian].

27. Nebykova, T.A., Liulenko, S.O., Omelchenko, V.S., Skakun, V.O., & Budchenko, I.Ie. (2025). Teoretychni osnovy formuvannia motyvatsiiu piznavalnoi diialnosti uchniv u protsesi navchannia biolohii i ekolohii [Theoretical Foundations of Forming Motivation for Students' Cognitive Activity in the Process of Teaching Biology and Ecology]. *Akademichni vizii – Academic Visions*, 43. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15683749> [in Ukrainian].

28. Serdiuk, H.A. (2023). Rozvytok doslidnytskoi kompetentnosti vchyteliv ukraïnskoi movy ta literatury v umovakh voïennoho chasu [Development of Research Competence of Teachers of Ukrainian Language and Literature in Wartime Conditions]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seria 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy – Scientific Journal of M.P. Drahomanov National Pedagogical University. Series 5. Pedagogical Sciences: Realities and Prospects*, 91, 201–216. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.91.44> [in Ukrainian].

29. Sysoieva, S., & Kozak, L. (2016). Doslidnytska kompetentnist vykladacha vyshchoi shkoly: prohrama rozvytku [Research Competence of a Higher School Teacher: A Development Program]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka – Continuing Professional Education: Theory and Practice*, 1-2, 39–44. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2016_1-2_9 [in Ukrainian].

30. Smolianiuk, N., & Domylivska, Yu. (2024). Formuvannia ta rozvytok piznavalnoi motyvatsii molodshykh shkoliariv zasobamy tsyfrovyykh tekhnolohii ta shtuchnoho intelektu [Formation and Development of Younger Schoolchildren's Cognitive Motivation by Means of Digital Technologies and Artificial Intelligence]. *Molod i rynek – Youth and Market*, 2(222), 108–112. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.297774> [in Ukrainian].

31. Tsehelnik, T., Zakharova, H., & Sylenko, Yu. (2024). Potentsial zastosuvannia tsyfrovyykh tekhnolohii v osvïtnomu seredovyshchi ZVO pry pidhotovtsi maibutnoho pedahoha [The Potential of Applying Digital Technologies in the Educational Environment of Higher Education Institutions in the Training of a Future Teacher]. *Molod i rynek – Youth and Market*, 5(225), 30–34. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.304926> [in Ukrainian].

32. Sylenko, Y. (2024). Individualization of independent work in the professional training of future teachers: An experimental study. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 10(1), 68–76. <https://doi.org/10.52534/msu-pp1.2024.68> [in English].

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню щодо створення пізнавальної мотивації, де розглянуто її як один із ключових чинників розвитку дослідницької культури здобувачів освіти в умовах цифрового освітнього середовища. Показано, що за такої логіки пізнавальна мотивація виступає внутрішньою спонукальною основою освітньо-дослідницької активності, яка забезпечує готовність майбутнього педагога до пошуку, аналізу, критичного переосмислення, інтерпретації та застосування інформації у професійних ситуаціях. Уточнено зміст поняття «дослідницька культура здобувачів освіти» і «пізнавальна мотивація» в контексті професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальної й дошкільної освіти. У результаті аналізу визначено, що ефективно створення пізнавальної мотивації у цифровому освітньому середовищі потребує цілеспрямованої педагогічної організації, яка має спиратися на чотири взаємопов'язані педагогічні умови: професійно значуще проблемне наповнення змісту навчання; поетапне залучення здобувачів до навчально-дослідницької та проектної діяльності зі зростанням рівня самостійності; цілеспрямоване використання можливостей цифрового освітнього середовища як простору пошуку, взаємодії та представлення результатів; індивідуалізований рефлексивний супровід освітньо-дослідницької діяльності. Доведено, що зазначені педагогічні умови мають спільне підґрунтя для підготовки майбутніх фахівців дошкільної та спеціальної освіти, проте відрізняються за професійним змістом реалізації. Це дало підстави стверджувати, що розвиток дослідницької культури в цифровому освітньому середовищі має будуватися на спільній мотиваційно-педагогічній основі, але з обов'язковим урахуванням специфіки предметного змісту професійної підготовки. Наукова новизна полягає у обґрунтуванні педагогічних умов створення пізнавальної мотивації як чинника розвитку дослідницької культури здобувачів освіти та в розкритті особливостей їх реалізації у професійній підготовці майбутніх фахівців дошкільної і спеціальної освіти. Перспективним є емпірична перевірка ефективності запропонованих педагогічних умов у підготовці майбутніх фахівців дошкільної та спеціальної освіти.

Ключові слова: професійна підготовка фахівця, підготовка фахівців спеціальної освіти, підготовка фахівців дошкільної освіти, дослідницька культура, пізнавальна активність, мотивація, цифрове освітнє середовище.

Дата першого надходження статті до видання: 16.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 05.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)